

Inga liten kvarnpiga

En och annan av våra läsare har säkert sjungit den här visan i skolan. Den har ingått i många skolsångböcker från 1870-talet och ända in på sent 1900-tal, och där börjar texten med raden "Konungen han vaknade i högan loft låg", en text som hämtats från en uppteckning gjord på 1810-talet i Närke. Det är fråga om en s.k. medeltidsballad och den handlar om en fattig flicka som sjunger eller spelar så vackert att hon trollbinder alla som hör henne, och inte minst kungen själv som kallar henne till sig och gifter sig med henne - ett sagomotiv, om man så vill.

Vår äldsta variant är från Småland, upptecknad av Petter Rudebeck på 1690-talet. I den texten heter kvinnan Gunnel och spelar harpa. Vid mitten av 1700-talet skrevs två olika varianter ned i samma visbok, den s.k. Bergshammarsvisboken. I den ena tuttrar den namnlösa vallpigan så vackert att kungen tror det är en harpa han hör, i den andra sjunger Stolts Karin med samma resultat.

Under 1800-talet gjordes det massor av uppteckningar av den här visan i många olika varianter. Den skönsjungande eller spelande flickan kan vara skinnarebarn, vallpiga, kvarnpiga, fåretulla, bondens getpiga eller bara fattig flicka i största allmänhet. Men alltid får hon kungen på slutet. Visan har sjungits även i Norge, Danmark och Finlands svenskbygder, och den har levt kvar i traditionen till långt in på 1900-talet då man kunde spela in den vid flera tillfällen. En som kunde en variant av den här visan var Elin Lind från Grangårde i Dalarna, som spelades in av Sveriges Radio 1955. Hon var född 1876 och fick arbeta som vallpiga redan som 8-åring. Inte undra på att hon tyckte om visan om liten vallpiga som fick kungen och alla hans män att dansa!

Man kan säga att det utvecklats två olika traditioner när det gäller visor av det här slaget. Dels lever en muntligt traderad tradition kvar med varierande melodier och texter. Elin Linds insjungning är ett exempel på detta. Dels har en eller två varianter blivit standardvarianter genom att de tryckts om och om igen i sångböcker av olika slag. Så är det med en av tre texter och melodier till Inga liten kvarnpiga, en variant upptecknad i Närke, som trycktes i vår första folk- viseutgåva, Geijer-Afzelius Svenska folkvisor 1814–17. Den har bl.a. levt vidare i körarrangemang - Hugo Alfvén gjorde sitt arrangemang av visan 1942. Den börjar "Ingalill kväd visan för mig", en strof som egentligen kommer ett bra stycke in i texten.

Det är ingen tvekan om att den här visan rent litterärt inspirerat Gustaf Fröding till dikten Ingalill, där han tar fasta på den ensamme kungens längtan efter kärlek. Fröding till och med citerar några av raderna i den variant vi just citerade:

Inga lilla, Inga lill, qväd visan för mig
Mitt halva kungarike det vill jag gifva dig.

Och flera tonsättare har tagit fasta på Frödings dikt. De mest sjungna tonsättningarna är av Wilhelm Stenhammar, Nanny Lejdström och Eyvind Alnæs.

Eva Danielson och Märta Ramsten